

DATE PRIVIND BREASLA DOGARILOR DIN REGHINUL-SĂSESC

Dorin-Ioan RUS

Primul document care vorbește de prezența breslei dogarilor în Transilvania este din 9 noiembrie 1376 și se referă la statutele acordate celor 19 bresle ce cuprindeau 25 de ramuri meșteșugărești din orașele Sibiu, Sighișoara, Sebeș și Orăștie¹. Sfântul-protector era Gheorghe², care era sărbătorit la 23 aprilie, fiecare biserică având de altfel un altar propriu în biserică, închinat sfântului lor patron³.

Meșteșugul dogăritului este o specialitate a ramurii prelucrării lemnului, element care se găsea în zona Reghinului din abundență de-a lungul tuturor perioadelor istorice. Chiar dacă târgul și mai târziu orașul Reghinul-Săsesc nu a avut drepturi largi privind organizarea de bresle - aici nefuncționând de-a lungul timpului decât un număr restrâns de asemenea organizații profesionale și cu o piață relativ mică de desfacere -, meșteșugurile legate de prelucrarea lemnului au cunoscut un avânt semnificativ, mai ales începând cu secolul al XVII-lea.

În incendiul de la 1848 a ars întreaga arhivă a primăriei, inclusiv privilegiile și regulamentele de breaslă. Din această cauză, a lipsei de documente în arhivele transilvane referitoare la orașul Reghin, stabilirea istoriei breslelor din acest oraș pare extrem de greu de realizat. Ceea ce se poate face este o reconstituire pe baza unor lucrări străine, statistici târzii sau, în cazul regulamentelor și statutelor, o comparație cu cele din alte orașe.

Szadeczky Lajos în lucrarea *A céhek történetéről Magyarországon*, indică breslele din Reghinul-Săsesc, cu anul de înființare pentru fiecare dintre ele, dogarii fiind atestați la 1713, după cizmari (1560), croitori (1580), blănari (1640), țesători (1669), fierari (1669), olari (1670) și înaintea funarilor (1725), tâmplarilor (1728), pieptănarilor (1730), lăcătușilor (1731) și cuțitarilor (1769)⁴.

Din cauza cererii mici de produse, dar și a numărului mic de maiștri breslași de specialitate, la începuturi, mai multe branșe înrudite formau o singură breaslă, separarea apărând mai târziu. Spre exemplu, blănarii, croitorii și țesătorii constituiau o singură breaslă. Țesătorii reușesc la 1699 să se organizeze într-o breaslă independentă⁵.

¹ G. Nussbächer, *Documente privind meșteșugurile din Sighișoara. Catalog de documente 1376-1598*, Brașov, 1998; F. Zimmermann, C. Werner, *Urkunderbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, II, Hermannstadt, 1897, nr. 105, p. 449-452.

² Oswald Gert, *Lexikon der Heraldik*, Leipzig, 1976, p. 46, 153-154, 182-184, 456; farmer David Hugh, *Oxford -Dicționar al sfinților*, București, 1999, p. 225-226.

³ R. Rösler, *Beitrag zur Geschichte des Zunftwesens. Älteres Zunftwesen in Hermannstadt bis zum Jahre 1526*, în *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, Bd. 38, Hermannstadt, 1912, p. 507.

⁴ Szadeczky Lajos *A céhek történetéről Magyarországon, Zunftgeschichte der Stadt Sächsisch-Regen*, în *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, Bd. 50, Hermannstadt, 1944, p. 515, nota 12; D.-I. Rus, *Evoluția meșteșugurilor din Reghin*, în *Revista Bistriței*, nr. XII-XIII, 1999, p. 118.

⁵ W. Hellwig, *Nachtrag zur Beiträge zur Geschichte von Sächsisch-Regen*, în *Sächsisch-Regener Wochenblatt*, nr. 20 din 14 mai 1916.

O astfel de dezvoltare și apoi separare o găsim și în domeniul prelucrării lemnului. Tâmplarii, dulgherii dogarii și strungarii în lemn fec parte împreună din aceeași categorie. Toți și-au organizat mai târziu bresle independente⁶.

Din *Conscripția locuitorilor orașului Reghin* din anul 1749⁷ aflăm că în acel an erau la Reghin 17 asociații meșteșugărești de breaslă cu 142 de maiștri. Dintre cele mai numeroase sunt breasla tăbăcarilor cu 36 maiștri, a cizmarilor cu 34, a dogarilor cu 30. Tot în această conscripție sunt enumerate cele 17 bresle, p especialități, cu numărul maiștrilor breslași și numele staroștilor de breaslă, mai puțin breasla fierarilor. Starostele dogarilor era Johannes Kincsi⁸.

Dintr-o statistică efectuată la 1856 existau în Reghin, printre alții, 89 de dogari, pe locul al treilea ca număr de maiștri, după cei 134 de maiștri pielari și 112 maiștri cizmari⁹.

Ei se despart în cei care prelucrează numai lemn de stejar și cei care prelucrează numai lemn de brad (lemn moale)¹⁰.

În același an toți membri Comunității și ai breslelor oferă contribuții voluntare pentru construirea bisericii și a turnului, distrus în timpul evenimentelor de la 1848; dogarii au donat 200 fl m.c¹¹.

În ceea ce privește înlăturarea concurenței străine, breslele din Transilvania, deci și cele din Reghin, au reușit în mare parte să se apere de concurența dăunătoare din interiorul orașelor, dar în exterior această strădanie era doar parțial încununată de succes. În interior scopul era deja atins prin constrângerea de breaslă. Prin diverse preparative, ei au căutat să înlătore o concurență nebreslașă. Rudolf Rösler spune că aceste preparative erau mai severe la țesători, care aveau de suportat dubla concurență a “turbulenților” și a femeilor de la țară; la dogari mărfurile rămase nevândute se puteau cumpăra doar de cineva care aparținea meșteșugului¹².

La 1870, în lucrarea *Beiträge zur Kenntniß Sächsisch-Reens*, se afirma în legătură cu dogăritul: “ Deși din cauza prețului mereu crescând al lemnului de molid întrebuințat la dogărit, rășinării fac o concurență serioasă maiștrilor noștri p epița sibiană, totuși frumoasa și buna operă a dogăritului, de aici, realizată în lemn moale, găsește pretutindeni acceptare, și rar sunt aduse înapoi produsele finisate duse în depărtări”¹³.

⁶ J. Haltrich, *Zur Geschichte von Sächsisch-Regen seit letzten hundert Jahren*, în *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, Band 3, Heft 2, 1858, Hermannstadt, p. 301.

⁷ Document aflat la Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Cluj-Napoca, *fond 1749*, nr. 1349.

⁸ I. Costea, *Meșteșugurile și sistemul de breaslă din Reghin*, în *Marisia*, nr. XV-XXII, Târgu-Mureș, 1992, p. 139.

⁹ Josef Haltrich, *op. cit.*, p. 331 (în anexă); Dorin-Ioan Rus, *st. cit.*, p. 338-340.

¹⁰ Josef Haltrich, *op. cit.*, p. 301.

¹¹ *** *Beiträge zur Kenntniß Sächsisch-Reens*, Hermannstadt, 1870, p. 250.

¹² R. Rösler, *op. cit.*, p. 528.

¹³ *** *Beiträge...*, p. 173.

La 1872, breslele din Transilvania sunt desființate printr-un ordin al Ministerului ungar de Interne. Dogarii din Reghinul-Săsesc se constituie în cooperatie, având un început mai dificil în această nouă formă de organizare, reușind apoi să se redrezeze și să se afirme din nou pe piață.

Constituirea dogarilor într-o cooperatie a eșuat pentru început datorită în primul rând costului ridicat al achiziționării mașinilor necesare. Luând inițiativa, senatorul și viceprimarul Fr. Seibriger reușește să achiziționeze gratuit mașini pentru ad-hoc întemeiata cooperatie a dogarilor; aceasta i-a reușit datorită legăturilor sale bune cu oficialii unguri influenți, cum era consilierul ministerial Sandor Janos, născut în Târgu-Mureș, sau vicepreședintele Casei Magnaților, baronul Kemeny, cu care se afla în strânsă relație de prietenie. Astfel, a luat naștere, pe strada Apalinei (*Abafajergasse*) o modernă fabrică de butoaie și doage. În 1916, din cauza pericolului războiului, mașinile au fost demontate și duse în siguranță, din ordinul guvernului¹⁴.

Lada breslei butnarilor din Reghin¹⁵ este unica piesă a acestei bresle păstrată în colecția Muzeului Județean Mureș, secția Istorie. Ea este confecționată din lemn de esență tare, lăcuit, fiind datată ca aparținând secolului al XIX-lea.

Pe latura din față se află sculptată emblema breslei butnarilor din Reghinul-Săsesc, formată dintr-un simplu butoi așezat central, în prim plan, fără alt eunelte specifice acestui meșteșug, ca în alte cazuri. Butoiul, redat în relief, de culoare albă, este încadrat într-un chenar dreptunghiular, conturul acestuia fiind redat prin două rânduri de linii întrerupte, la fiecare din cele patru colțuri aflându-se ornamente vegetale, pictate. Pe marginile laterale ale fațetei principale se află de asemenea două ornamente geometrice și vegetale, realizate prin pictare. Și încuietoearea lăzii se află pe fațeta principală, deasupra simbolului dogarilor, având formă de inimă.

Pe celelalte laturi se găsește aceeași ornamentație, cu deosebirea că simbolul breslei se găsește doar pe fațeta principală.

În interior se află o inscripție în limba germană ce ne informează despre numele staroștilor, al Părintelui Calfelor și posesorilor:

Vorsteher der Zunft
I ter Zunftmeister Josef Arzt
II ter ... Tordai Ferentz
Gesellenvater Johann Mesler
Beisitzer
Georg Teits
und
Szabo: István

¹⁴ Ernst Philippi, Wigant Weltzer, *Sächsisch-Regen. Die Stadt am Berge*, Bochum, 1991, p. 193.

¹⁵ NR. de inv: 7728. Lada a intrat în colecția Muzeului Județean Mureș, secția Istorie, în 1984, ca o donație de la Arhivele Statului, filiala Mureș. Mulțumesc pe această cale Doamnei Bónis Johanna pentru amabilitatea de a-mi pune la dispoziție informațiile necesare pentru publicarea acestei piese.

În traducere: “Conducători ai breslei: prim staroste- Josef Arzt, al doilea staroste - Tordai Ferentz, Părintele Calfelor - Johann Mesler, posesori - Georg Teits și Szabo István¹⁶.

Capacul prezintă deteriorări.

Dimensiunile lăzii sunt următoarele: L=65 cm; l= 40 cm; î=37,5 cm.

Apariția lăzilor de breaslă în Transilvania trebuie pusă în legătură cu organizarea mai riguroasă și mai sistematică a breslelor, cu creșterea rolului acestor instituții în societatea medievală transilvană. Este îndoielnic dacă astfel de elăzi au existat la începuturile funcționării acestor instituții meșteșugărești, sarcina păstrării averii mobile (bani, lumânări etc) și actelor revenind pe-atunci “starostelui bătrân, care folosea în acest scop un dulap sau o masă proprie”¹⁷. Abia în secolul al XVI-lea se încetățenește obiceiul ca aceste lăzi să servească la păstrarea actelor mai importante ale breslei¹⁸. Breslele erau conduse de doi staroști, dintre care cel bătrân avea sarcina de a păstra lada. Aceasta nu se putea deschide decât cu două chei diferite care se aflau la fiecare din cei doi staroști. În fiecare an, la mijlocul lunii ianuarie avea loc așa numita “ziuă a breslei” când toți meșterii erau convocați în casa starostelui bătrân pentru a participa la adunarea generală. Adunarea începea prin deschiderea lăzii de breaslă, în fața căreia se desfășurau apoi toate discuțiile, cum ar fi: primirea de noi ucenici, convorbiri între calfe și meșteri, examinarea capodoperelor calfelor, care trebuia să le aducă acestora titlul de maestru. Cu acest prilej se citeau statutele și privilegiile breslei, se verificau registrele bănești care se aflau în ladă.

Deschiderea lăzii ne duce cu gândul la dublul simbolism al acesteia: aici erau depuse comorile materiale și spirituale, apoi *revelația* cu care poate fi echivalată deschiderea ei. Punerea actelor în ladă poate fi comparată cu actul punerii Tablelor Legii în Chivotul Legământului, iar deschiderea este manifestarea divină, ce nu poate fi dezvăluită în mo dnesocotit. Ea poate fi deschisă doar de cel care deține puterea în mod legal.

Sumele de bani aflate în ladă proveneau din contribuția fiecărui membru la fondul comun al breslei, iar evidența tuturor operațiilor era ținută de secretarul breslei, care primea din ladă, drept recompensă, o sumă de bani¹⁹.

Tot în prezența lăzii se făcea și schimbul de conducere în cadrul instituției.

Fiind cunoscute sub diferite denumiri, ca *pixis*, *Büchse*, *Truhe*, *cehpensely*, lăzile de breaslă erau confecționate din lemn, având în general forme paralelipipedice. În interior se găsea un raft destinat păstrării actelor, precum și sertărașe de diferite mărimi pentru păstrarea banilor. Începând cu secolul al XVIII-lea întâlnim deasupra

¹⁶ Textul acestei inscripții a fost publicat de către Bónis Johanna în *A marosvásárhely céhek tárgyi emlékei*, în *Marosvásárhely történetéből*, Târgu-Mureș, 1996, p. 136.

¹⁷ Șt. Pascu, *Meșteșugurile din Transilvania până în secolul al XVI-lea*, București, 1956, p. 311.

¹⁸ D. Năgler, *Lăzi de breaslă în colecția muzeului Brukenthal*, în *Studii și comunicări - Muzeul Brukenthal Sibiu*, Sibiu, 1967, p. 214.

¹⁹ H. Müller, *Geschichte des Repser Stuhles. X. Gewerbe*, în *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, Bd. 39, Hermannstadt, 1913, p. 275-277.

capacului câte o cutie în formă patrulateră, lipită cu capac și prevăzută cu încuietoare aflată pe o parte laterală. Aceasta servea la păstrarea unor acte speciale.

Ornamentarea lăzilor se făcea prin pictare sau încrustare. Mai târziu, cum este cazul lăzii de față, s-a folosit procedeul furniruirii și lăcuirii. Majoritatea lăzilor, în interior sau în exterior, poartă însemnul breslei, însoțit de stema orașului, sau/și numele unor membri din conducerea breslei precum și anul (cu luna și ziua de multe ori) confecționării sau reparării (în majoritatea cazurilor în interiorul capacului). De multe ori capacele poartă în interior o pictură referitoare la meșteșugul practicat de respectiva breaslă.

DATEN BEZIEHEND DER FASSBINDERZUNFT IN SÄCHSISCH-REEN

-Zusammenfassung-

Der Verfasser stellt eine kurze Geschichte dieses Handwerks in Sächsisch-Regen dar. Die Faßbinder von Sächsisch-Regen wurden urkundlich als selbstständige Zunft in dem Jahre 1713 erwähnt. Zwar bestanden sie früher als Handwerker, aber sie bildeten Zünfte nur mit anderen Gewerbern, weil sie in dieser Stadt zu wenige waren.

Der einzige Gegenstand, der uns von der Sächsisch-Regener Faßbinderzunft bewahren hat, ist eine braunlakierte, aus Buche hergestellte Lade vom 19. Jahrhundert, die sich in der Sammlung des Historischen Museums von Târgu-Mureş befindet.

An der Vorderseite findet sich das Zeichen der Sächsisch-Regener Faßbinderzunft, ein zentral geklebten Faß, ohne andere Werkzeuge dieses Handwerks, wie die siebenbürgischen Zünfte haben. Der weiße, in Relief dargestellten Faß, ist in einem rechteckigen Rahmen eingefast, in jede Ecke sind blumenähnlichen Verzierungen gemalt. Die Schließvorrichtung befindet sich auch an der Vorderseite, über dem Faßbinderzeichen, in eine herzförmige Form. An den anderen Seiten ist dieselbe Verzierung gezeichnet, aber das Zeichen ist nur an der Vorderseite. In innere Seite der Deckel ist die in deutscher Sprache geschriebene Inschrift, mit den Namen der Zunftmeister, des Gesellenvaters und der Besitzer.

Am Ende des Studiums wird einige Angaben beziehend der Verwendung der Zunftladen vorgefügt.